

CASES DE L'ONYAR

De cases arran de l'Onyar tothom té present les de Girona, però al llarg del seu recorregut n'hi ha moltes altres de notables, que, encara que bastides a distància prudent, pel nom, per la localització o per la planta, són fites en el seu curs. No podem pas citar-les totes, ara bé, farem menció d'algunes de les que, al nostre parer, tenen coses notables.

La primera que trobem és can Camps d'Onyar, masia típica de construcció de planta basilical, orientada cap a migdia-ponent, per aprofitar el sol i la llum, habitada i ben conservada, amb edificis i porxos annexos per estabulació de bestiar. En aquest cas, el riu dóna nom a la casa: can Camps d'Onyar.

Més avall, també en l'alta vall de l'Onyar, trobem can Pèlach una caseria amb habitatge per l'amo i dos masovers, amb ermita dedicada a la Sagrada Família, casa de dues plantes, envoltada de corts i porxos que testimonien l'activitat agrícola que pertoca a la zona plana de les vores de l'Onyar.

De passada, citarem can Borra, encara que sembla com si estigués d'esquenes a l'Onyar. Serveix per donar nom al paratge on es parla de fer-hi la presa, a l'indret on encara es pot veure la resclosa que és al començament del rec de portar aigua a cal Moliner de Sant Dalmaí. Can Borra és una casassa de planta quadrada, de dos pisos, teulat a quatre vents, amb llanternó, avui dia deshabitada.

Ja a la plana de Vilobí es troba can Salamanya, encara que un xic allunyada de les vores de l'Onyar. La seva importància rau en què era la primera casa de l'altre costat del riu, un cop travessat per l'antic camí de Santa Coloma a Girona. Aquest pas ja no hi és, però sí que encara queden les carreteres fondes que hi menaven i el camí que entrava a Salitja. Can Salamanya és habitada i segueix el rem de pagès.

A l'esquerra del riu, a l'indret de Vilobí, trobem cal Tet d'Onyar, que mira a sol ixent, envoltada de corts i pallisses, sitges, etc., que vol dir molt de rem de pagès. El seu nom, propi del riu, és molt antic, ja que en un document datat a Girona el 3 de juliol de 1486 en una elecció de Síndic en temps de la guerra dels Remences, compareix un tal *Joan Onyar*, de Vilobí. Veiem, doncs, que és una casa gran per embalum i per història i categoria.

Passat el poble, la plana de l'Onyar es fa molt extensa, i les cases cada vegada queden més lluny: parlarem de ca n'Alibé o Mas Alrà, ca l'Artau i can Serra, aquestes de Vilobí, can Tió o la Tiona de Franciac (terme de Caldes), i can Pla i can Calderó, de Riudellots. Llavors, el riu ja continua cap a altres dominis que no ens afecten tant.

Ca n'Alibé o Mas Alrà, casa gran de la plana de Vilobí, té com a cosa notable unes finestres fortificades, indicatiu de la inseguretat de la plana. Té porxo romànic notable, i té capella dedicada a la Mare de Déu dels Dolors. És

habitada, i els camps que l'envolten, ben regats, són aprofitats per al conreu de farratges.

Molt a prop de ca n'Alibé tenim ca l'Artau, amb habitatge per amo i masover. Hi viuen, i té un notable rem de pagès (camps de farratges per al bestiar lleter). També té capella dedicada al Sagrat Cor.

Ca n'Alibé (antic Mas Alrà)

A l'altra banda del riu, en un turonet, ens queda can Serra, encarada a migdia i contemplant tots els camps que s'estenen fins l'Onyar mateix. Can Serra, habitada, també és casa d'amo i masover, com totes les de la plana, amb conreus de farratges per al bestiar de llet. A l'indret de l'Onyar, en els camps d'en Serra, encara queden les restes d'una resclosa que servia per portar l'aigua al Molí d'en Pla, amb un sistema de canalització avui dia destruït, que aprofitava el rec de Vanyecans i permetia regar molts altres camps, de ca n'Hereu i can Cavaller, sobretot.

Can Pla, ja a Riudellots, arran de la carretera de Vilobí al Camí Real (avui es diu Nacional-II), és casa de propietaris, ben portada. També mira a migdia. Els seus camps, que fins fa poc eren prats, volen indicar agricultura encarada al bestiar vaquí.

A l'altra banda de l'Onyar, al peu del Camí Real Vell, ens queda can Tió, mirant a sol ixent, amb unes finestres a la façana d'estil gòtic, molt interessants, voltada de camps de regadiu, per tant, farratges i bestiar vaquí. Fixem-nos en el seu emplaçament a ran de camí abans de travessar l'Onyar.

Finalment, parlem de can Calderó, casa de planta i dos pisos, amb habitatge per amo i masovers, amb unes arcades molt notables al pis, orientades a ponent, can Calderó ha tingut un cert pes en la història del poble de Riudellots, al qual pertany.

Algunes de les cases esmentades les trobem al capbreu de Vilobí de l'any 1338, i són: Mas Alrà, avui ca n'Alibé, ca n'Artau, Mas Cavaller, Mas Salamanya, Mas Serra i Mas Onyar. Més concretament, de cal Tet i can Salamanya, es parla del Pas d'Onyar i del Pas de Salamanya, referint-se a indrets per travessar l'Onyar, i que prenen el nom de la casa més propera.

Malgrat la seva importància, no citem el castell de Vilobí com a casa de l'Onyar, ja que l'entitat pròpia del Castell fa que sobrepassi la relació que pugui tenir amb el riu.